

Online ohrozenia a ich prevencia (nielen) počas pandémie

Kristína Bielčíková¹
Katarína Hollá²

¹Katedra Pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre; Dražovská cesta 4, 949 01 Nitra; kristina.bielcikova@ukf.sk

²Katedra Pedagogiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre; Dražovská cesta 4, 949 01 Nitra; kholla@ukf.sk

Grant: UGA V/1/2022; KEGA 014UKF-4/2021

Název grantu: Rozvoj mediálnej gramotnosti ako prostriedku prevencie kyberagresie u žiakov II. stupňa ZŠ, Prevencia kyberagresie u generácie Z.

Oborové zamčrení: AM – Pedagogika a školství

© GRANT Journal, MAGNANIMITAS Assn.

Abstrakt Dnešná mládež sa vplyvom pandemických opatrení ocitla v kyberpriestore, ktorý sa pre nich stal miestom vzdelávania, trávenia voľného času či miestom na komunikáciu so svojimi spolužiakmi a kamarátmi. Kyberpriestor okrem pozitívnych aktivít mediálnej výchovy aj oveľa viac online ohrozenia a vytvoril tak priestor pre pôsobenie virtuálnych agresorov. Článok sa zameriava na to, ktoré online ohrozenia sa na základných školách vyskytovali pred dištančným vzdelávaním a nakoľko sa školy venovali realizácii prevencie online ohrození aj počas pandemických opatrení. Cieľom bolo zistiť, aké formy prevencie online ohrození sa na základných školách realizovali a zdôrazniť význam preventívneho charakteru mediálnej výchovy. Šetrenia sa zúčastnilo 101 základných škôl na Slovensku. Preukázalo sa, že školy sa najčastejšie pred dištančným vzdelávaním stretávali s kyberšikanovaním a flamingom. Nárast online ohrození pocítili najmä po nástupe do škôl z dištančného vzdelávania. Riaditelia základných škôl si uvedomujú preventívny charakter mediálnej výchovy a veľa škôl sa venovalo prevencii počas pandémie. Prevencia predstavuje najefektívnejší spôsob predchádzania online ohrozeniam. Vďaka nej sú žiaci oboznámení s potenciálnym ohrozením a spôsobom ochrany ešte pred samotným vznikom nevhodných prejavov

Kľúčová slova online ohrozenia, prevencia, online/dištančné vzdelávanie, základná škola

1. ÚVOD

Oboznamovanie žiakov s možnými nástrahami je najefektívnejším spôsobom ako predchádzať jednotlivým online ohrozeniam. Počas pandémie trávili žiaci oveľa viac času vo virtuálnom prostredí, čo si vyžaduje obozretnjší prístup rodičov, učiteľov, pedagogických a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení.

Najviac výstižnou definíciou prevencie je predchádzanie vzniku sociálnych, zdravotných alebo iných problémov (Mátel, A., Schavel, M. 2011). Univerzálne preventívne pôsobenie má za cieľ predchádzať nástrahám, ohrozeniam, sociálno-patologickým javom. Prvé náznaky neformálneho preventívneho pôsobenia sa vyskytujú už v rodinnom prostredí. Najviac sa však očakáva prevencia v prostredí školy. Zaráďujeme sem aktivity a opatrenia, ktoré sa snažia pomáhať znižovať všetky javy a situácie, ktoré sú spojené s rizikovým správaním v školskom prostredí, ale aj v kyberprostredí.

Škola je miestom, kde sa žiak začína začleňovať medzi rovesníkov. Hľadá a vytvára si priateľstvá, avšak môže sa stretnúť s prvými nástrahami, konfliktmi aj sklamaniami. Práve preto je dôležité, aby škola bola bezpečným miestom pre rozvoj a seberealizáciu každého jedného žiaka. Základom je prevencia pred nástrahami a možnými vyskytujúcimi sa problémami, medzi ktoré zaráďujeme aj online ohrozenia. Prevenciou na školách rozumieme rôzne aktivity, ktoré sú zamerané na ochranu žiakov a dospievajúcich pred nástrahami a neprijemnými situáciami.

Súčasťou prevencie by mala byť aj depistáž, teda vyhľadávanie a diagnostikovanie ohrozených detí (Hollá, K., 2017, s.70.).

Ďalšou významnou súčasťou je pozitívny rozvoj klímy školy. „Ústretové, bezpečné, podnecujúce prostredie, pre ktoré sú charakteristické tolerancia, úcta, rešpekt a vzájomná podpora je miestom, kde sa žiadne agresívne prejavy netolerujú“ (Hollá, K., 2017, s.71). Bezpečná a pozitívna klíma zabezpečuje prostredie, v ktorom nie je miesto na nedôveru a strach. Autorka Roľková (2016) uvádza niekoľko návrhov na podporu prevencie na školách a to rozvíjanie sociálnych zručností, vedenie žiakov k budovaniu vzťahov, rozvíjanie túžby po osobnom raste, vytváranie možností na zmysluplné trávenie voľného času, spolupracovanie odborných pracovníkov, rozvíjanie IT gramotnosti, školenie pedagógov, vytváranie vhodných podmienok na prevenciu. Vplyvom aktuálnej situácie a nadmerného pôsobenia médií na osobnosť žiaka je možné do návrhov podporujúcich prevenciu pridať aj rozvoj mediálnej gramotnosti a kritického myslenia ako základných nástrojov v boji proti online ohrozeniam. Online ohrozenia, ktoré môžu deti značne ovplyvniť sú agresia v prostredí internetu, kyberšikanovanie, sexting, kybergrooming, happy slapping, flaming. *Kyberagresia* zahŕňa všetky online ohrozenia. K. Hollá (2017) uvádza, že v prípade kyberagresie ide o občasnú útočnú správanie, ktoré sa vyskytuje v kyberpriestore. Cieľom agresora je ublížiť a poškodiť obeť urážlivými a nežiadúcimi činmi. S kyberagresiou sa často spája najmä kyberšikanovanie, ktoré označuje globálne pomenovanie rôznych foriem šikanovania, ktoré na realizáciu využívajú elektronické prostriedky. Cieľom je úmyselné a agresívne poškodenie obeť (Price, M., Dalgleisch, J. 2010). Pri kyberšikanovaní sa často stretávame s adjektívami ako úmyselné, zámerne, nepriateľské poškodzovanie, ktorým chce agresor dosiahnuť vlastné uspokojenie. Nepriateľské a závistlivé správanie v prostredí internetu môže vyvolávať aj iné nevhodné prejavy, ktoré obeť znevažujú. Veľmi citlivou témou je najmä manipulácia s

fotkami bez dovoľenia. Fotoграфovanie intímnych častí tela alebo celého tela a následné posielanie fotografií, prípadne videí iným osobám sa nazýva *sexting* (Jaishankar, K. 2009). Zámerom sextingu je najmä zneváženie intimity a súkromia, čo negatívne vplyva na správny vývin dospievajúceho a jeho pozitívny vzťah k vlastnému telu. Odvaha poselať nahé fotografie môže podnieť kyberagresorov, ktorých cieľom je zneužiť nevinnosť a dôveru maloletej osoby. *Kybergrooming* je charakteristický navodením falošnej dôvery zo strany kyberagresora a následným osobným stretnutím medzi obeťou a kyberagresorom. Pri schôdzke môže dôjsť k fyzickému násiliu či sexuálnemu zneužitiu (Kopecký, K., Krejčí, V. 2010). Pri kybergroomingu už nehovoríme len o virtuálnom ohrození, ale aj o presune ohrozenia do reálneho prostredia. Spája teda virtualitu s realitou a prináša tak obeť imaginatívnu predstavu skutočnosti. Tento stred medzi týmito dvomi realitami má pre žiaka nielen psychický dopad na jeho osobnosť, ale často aj veľmi negatívne fyzické ublíženie, ktoré sa v kombinácii s psychickou traumou veľmi ťažko intervnuje.

Ďalším online ohrozením, ktoré sa na školách môže vyskytovať, je *happy slapping*, ktorý sa realizuje napadnutím alebo ublížením žiakovi prostredníctvom videa. Tento čin je nahrávaný a následne ďalej šírený (Brough, R. 2005). V prípade happy slappingu hovoríme už o záberoch a priamych reakciách obeť na ublíženie. Vo videu môže byť obeť zobrazená v chúlостivých, bolestivých či nepriemných situáciách, ktoré sú v bežných situáciách prežívané v skrytosti a znovu žiak môže pociťovať hanbu, trápnosť, čo môže mať dopad na celkové fungovanie osoby v sociálnom prostredí. Žiak môže mať strach sa vrátiť do kolektívu a dôverovať svojim spolužiakom.

Posledným je *flaming*, ktorý sa vyznačuje používaním vulgarizmov a urážkami. Takéto správanie sa využíva najmä v četových miestnostiach, diskusiách alebo fórach. Cieľom je útočiť na vybrané osoby (Reinig, B. A. et al. 2016). Charakteristikou flamingu je opakované urážanie a znásobovanie útočného správania. Agresor však svoje názory zastáva a na proti argumentáciu využíva vulgarizmy a urážky. Zámerom je spôsobovať konflikty, hádky a tým znevažovať osobu, s ktorej názormi nesúhlasí.

Uvedené definície vysvetľujú podstatu virtuálnych ohrození. Na základe stále väčšieho rozmachu online ohrození sme sa zaujímali o to, aké online ohrozenia sa vyskytovali na základných školách pred online vzdelávaním a aký druh preventívneho pôsobenia školy preferujú. V rámci možnosti online prevencie je možné využiť online besedy, praktické aktivity, online triednické hodiny, súčasť vyučovania, projekt. Online besedy sa spájajú najmä s diskusiou a vysvetlením ako sa chrániť a predchádzať danému virtuálnemu ohrozeniu, môžu byť doplnené o interaktívne cvičenia a realizátorom môže byť odborník na predmetnú problematiku. Online triednické hodiny sú výhodou najmä pre užší kolektív žiakov, ktorí sa poznajú a zdieľajú spolu svoje ťažkosti a problémy. Je však potrebná tvorba dôvernej a pozitívnej klímy triedy a najmä motivácia triedneho učiteľa venovať žiakom čas aj v rámci problematiky virtuálnych ohrození. Praktické aktivity sú účinnou formou najmä z dôvodu lepšej motivácie a zapojenia žiakov do aktívnej činnosti. V rámci praktických činností je možné realizovať aktivity, ktoré pomôžu žiakom lepšie si zafixovať potrebné zručnosti na predchádzanie ohrození a zároveň sa tak lepšie vcítiť do pocitov obeť. Projekty je možné využiť ako doplnok jednotlivých činností, v rámci ktorých sa žiaci môžu sami podieľať na tvorbe preventívnych opatrení a podporujú tak aj mladšie ročníky. Prevencia, ktorá je realizovaná ako súčasť vyučovania, je obsahom niektorých predmetov napr. etická výchova, občianska výchova, náuka o spoločnosti a pod. Pri prevencii je nesmierne dôležité rozvíjať empatiu, akceptáciu, komunikáciu, sebaúctu či fungovanie žiakov v skupine a posilňovanie ich súdržnosti. Tieto zručnosti sú pilierom k uvedomovaniu si online ohrození ako nevhodných a

nesprávnych aktivít, ktoré ubližujú nielen samotnej obeť, ale aj agresorovi. Cieľom preventívneho pôsobenia je naučiť žiakov ako sa správať v krízovej situácii, ako postupovať, na koho sa obrátiť a zároveň im poskytnúť, čo najviac informácií o možných rizikách (Kopecký, K. 2021). Ucelené informácie a zručnosti, ktorými môžu žiaci na základe preventívneho pôsobenie disponovať, sú základom k ochrane ďalších generácií.

2. METODOLÓGIA

Uvedomovaním si stále väčšieho nárastu online ohrození sme sa zaujímali o to, aké online ohrozenia sa vyskytovali na školách pred online vzdelávaním a zistiť, či školy realizujú preventívne opatrenia, ktoré sú zamerané na kyberohrozenia.

Výskumný cieľ

Zistiť, aké formy prevencie online ohrození sa na základných školách realizovali a zdôrazniť význam preventívneho charakteru mediálnej výchovy.

Účastníci prieskumu

Výskumnú vzorku tvorili riaditelia oslovených základných škôl na Slovensku. Do prieskumu sa zapojilo 101 riaditeľov škôl. Najviac odpovedí je zaznamenaných zo Žilinského kraja (22,8 %) a najmenej odpovedí z Bratislavského kraja (6,9 %). Zber dát prebiehal prostredníctvom elektronického dotazníka. Údaje boli vyhodnotené prostredníctvom Kruskal Wallisovho testu a Box plotu.

2.1 Výskyt online ohrození pred pandémiou

Výskumy realizované pred pandémiou upozorňovali na výskyt online ohrození (Kopecký, K. a kol. 2010, 2015; Hollá, K. 2016; Janková, M. 2020 a ďalší). V roku 2021 sme mapovali výskyt online ohrození u žiakov základných škôl. Výsledky zistení prezentujeme v nasledujúcej časti. Vplyvom distančného vzdelávania sa nielen zvýšil počet online ohrození, ale oveľa väčší význam sa začína pripisovať prevencii.

Tab. č. 1: Online ohrozenia vyskytujúce sa pred pandémiou

Aké online ohrozenie sa vyskytlo na Vašej škole ešte pred pandémiou?	Áno	Nie	Percentuálny počet pre odpoveď áno
Sexting	12	89	12 %
Kyberšikanovanie	55	46	55 %
Kybergrooming	5	96	5 %
Flaming	34	67	34 %
Agresia vo virtuálnom prostredí	31	70	31 %
Happy slapping	24	77	24 %

Žiaci sa pred pandémiou stretli s kyberšikanovaním (55 %) a flamingom (34 %). Najmenej sa ukázal sexting (12 %) a kybergrooming (5 %).

Kyberšikanovanie je jedným z online ohrození, ktoré sa začalo vyskytovať na školách vo veľmi značnej miere. Niektorí riaditelia sa vyjadrili, že s kyberšikanovaním sa stretli až po nástupe žiakov z *distančného vzdelávania*. Deti a dospievajúci trávajú vo virtuálnom prostredí oveľa viac času ako v minulosti. Vplyvom pandémie sa stal virtuálny priestor miestom na vzdelávanie, trávenie voľného času či miestom virtuálnej socializácie. Flaming ako jedno z online

ohrození nabere na síle a pomáha mu k tomu rozvoj sociálnych sietí a skupín.

V súčasnosti je veľmi „trendy“ negatívne komentovanie iných osôb a znevažovanie ich výzoru. Tento fakt môže deti a dospievajúcich povzbudzovať k ponižovaniu, urážaniu, či znevažovaniu a zosmiešňovaniu osôb. Povzbudením môže byť aj pocit úspechu a uznania iných, ktorí vykonávajú podobné správanie. Sledovatelia tieto komentáre podporujú len kvôli tomu, aby sa oni sami nedostali do podobnej situácie a neostali pod vplyvom kyberagresora.

Tab. č. 2: Mediálna výchova a prevencia

Považujete mediálnu výchovu ako vhodný preventívny nástroj proti online ohrozeniam?	
Odpoveď	Percentuálny počet
Áno, považujem mediálnu výchovu ako vhodný preventívny nástroj proti online ohrozeniam.	74 %
Uvedenou problematikou sme sa nezaoberali	22 %
Nie, nepovažujem mediálnu výchovu ako vhodný preventívny nástroj proti online ohrozeniam.	4 %

Významnú úlohu v prevencii online ohrození zastáva mediálna výchova. Pri zisťovaní preventívneho rozmeru sme sa zamerali aj na zistenie, nakoľko je mediálna výchova považovaná riaditeľmi základných škôl za vhodný preventívny nástroj. Mediálnu výchovu môžeme považovať za jeden z najefektívnejších spôsobov preventívneho pôsobenia na žiakov. Pravidelnými stretnutiami a venovaním sa jednotlivým aktuálnym témam a online ohrozeniam sa zabezpečuje väčšia informovanosť žiakov a rozvoj mediálnej gramotnosti, ktorá je nevyhnutná na fungovanie v dnešnej spoločnosti.

Väčšina riaditeľov pozitívne hodnotilo mediálnu výchovu a považujú ju za vhodný preventívny nástroj proti online ohrozeniam (74 %). Samotný riaditeľia škôl poznamenali, že: *mediálna výchova je dôležitá súčasť výchovy a vzdelávania*. Mediálna výchova ako predmet prináša viaceré výhody na fungovanie v dnešnej spoločnosti a to:

- rozvoj mediálnej gramotnosti,
- efektívnu prípravu žiakov na prácu s médiami,
- selekciu mediálnych správ a ich správnu interpretáciu,
- poskytovanie informácií o možných hrozbách,
- detekciu negatívnych a nevhodných prejavov v prostredí médií,
- tvorbu vhodných a obohacujúcich mediálnych produktov,
- kritické vyvodzovanie záverov o mediálnych obsahoch.

Počas prechodu na dištančné vzdelávanie a vplyvom pandémie mali školy veľa starostí so zabezpečením komplexnej a plnohodnotnej výučby. Zaujímali sme sa o to, či školy aj počas pandémie realizujú prevenciu online ohrození.

2.2 Prevencia online ohrození počas pandémie

Dištančné vzdelávanie počas pandémie Covid-19 preverilo spôsobilosť pedagogických zamestnancov škôl a školských zariadení a erudovanosť žiakov prostredníctvom práce s IKT. V súčasnosti možno konštatovať, že prevenciu online ohrození sa podarilo s dôstojnosťou zvládnuť aj v tomto náročnom období. S požiadavkou dištančného vzdelávania žiakov vyvstala potreba pedagogických a odborných zásahov pri riešení rôznych, a aj nepredvídateľných, situácií a konfliktov medzi žiakmi. V rámci šetrenia nás zaujímalo, či a pri akých formách ohrození bola

realizovaná prevencia počas dištančného vzdelávania. Na základe vyskytujúcich sa online ohrození a uvedomovaním si významu realizácie preventívnych opatrení sa preukázalo, že prevenciu počas online vzdelávania realizuje 62 % škôl.

Tab. č. 3: Realizácia prevencie online ohrození počas pandémie

Realizujete prevenciu online ohrození v čase pandémie?	
Odpoveď	Percentuálny počet
Áno, realizujeme prevenciu online ohrození v čase pandémie.	62 %
Nie, nerealizujeme prevenciu online ohrození v čase pandémie.	38 %

Ostatné školy (38 %) nerealizovali prevenciu online ohrození v čase pandémie. Veľa škôl počas prechodu na dištančné vzdelávanie malo problém so zosúladením požiadaviek a s koordináciou všetkých žiakov. Viac času venovali do vzdelávania dôležitých predmetov, avšak zároveň riaditeľia škôl uvádzali nárast online ohrození práve po príchode žiakov z dištančného vzdelávania, čím sa preukázalo, že žiaci počas dištančného vzdelávania trávili oveľa viac času vo virtuálnom prostredí, čo mohlo spôsobiť aj nárast online ohrození. Pravidelnou a otvorenou komunikáciou, či praktickými aktivitami je možné ošetriť a zabezpečiť virtuálny priestor. Dôležitá je aj forma prevencie, ktorá je zvolená, a ktorá má žiakom pomôcť pri predchádzaní a uvedomovaní si možných hrozieb virtuálneho prostredia. Ukázalo sa, že najpoužívanějšími formami prevencie boli online triednické hodiny, súčasť vyučovania a praktické aktivity.

Tab. č. 4: Formy prevencie - Kruskal Wallisov test

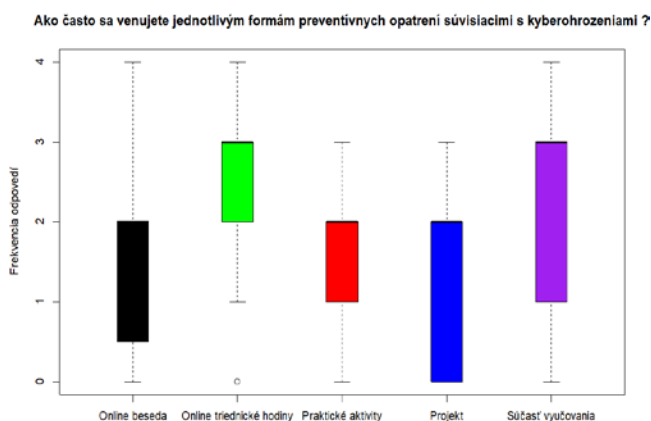
Druh	Počet	Mean	SD	SEM	df	p
Online beseda	63	1,397	0,959	0,121	4	<<0,001
Praktické aktivity	63	1,81	0,877	0,111		
Online triednické hodiny	63	2,429	1,187	0,15		
Súčasť vyučovania	63	2,429	1,16	0,146		
Projekt	63	1,365	0,989	0,125		

Zistenia sme podrobili štatistickému skúmaniu prostredníctvom Kruskal Wallisovho testu a graficky znázornili prostredníctvom Box plotu. Pred skúmaním sme sformulovali hypotézy v znení:

H0: Na školách sa všetky formy preventívnych opatrení realizujú rovnako často.

HA: Na školách sa všetky formy preventívnych opatrení nerealizujú rovnako často.

Na základe štatistického skúmania prostredníctvom Kruskal-Wallisovho testu na hladine významnosti 0,05 zamietame alternatívnu hypotézu ($p << 0,001$). Z testu sme zistili, že existujú štatisticky významné rozdiely.

Obr. č. 1: Formy prevencie - Box plot

Môžeme konštatovať, že najviac využívanými formami sú online triednické hodiny ($\mu = 2,429$) a súčasť vyučovania ($\mu = 2,429$). Najmenej školy využívajú projekt ($\mu = 1,365$). Online triednické hodiny sú efektívnym spôsobom otvorenia komunikácie medzi užšou skupinou resp. triedou, kde je možné vytvárať dôverný vzťah a otvorene diskutovať o možných problémoch a ohrozeniach vo virtuálnom prostredí. Prevencia prostredníctvom iných predmetov nie je tak efektívna ako venovanie sa jej samostatne vo zvolenom a pravidelnom intervale. Najmenej využívanou formou je projekt, ktorý je pri tejto problematike náročný a je dobré ho využívať doplnkovo k iným formám preventívnych opatrení. Praktické aktivity sú efektívnou formou, kedy žiaci môžu prakticky vytvárať napr. plagáty, pozerať videá, kresliť a pod. Online beseda môže žiakov zaujať najmä po prizvaní odborníka z tejto problematiky, s ktorým môžu diskutovať a zároveň im môže odokrýť aktuálnu problematiku. To, že školy venujú čas prevencii aj počas pandémie je pozitívnym zistením, avšak je dôležité v prevencii neustále pokračovať a nezačínať až vtedy, keď už problém prepukne do nekontrolovateľných rozmerov.

3. ZÁVER

Cieľom nášho prieskumu bolo zistiť, aké formy prevencie online ohrození sa na základných školách realizovali a zdôrazniť význam preventívneho charakteru mediálnej výchovy. Pandémia so sebou priniesla aj zmenu vzdelávania, čo znamenalo pre školy náhlu transformáciu edukačného prostredia. Dostali sa z priestoru bežnej edukačnej reality do priestoru virtuálnej edukačnej reality. Školy prispôbovali tomu nielen bežné vzdelávanie, ale snažili sa vytvoriť priestor aj na prevenciu online ohrození. Preukázalo sa, že školy sa stretli pred pandémiou najmä s kyberšikanovaním (55 %) a flamingom (34 %). Počas pandémie si deti prechádzali rôznym nepríjemným správaním. Správa z výskumu zameriavajúca sa na prežívanie a správanie detí a mládeže na Slovensku počas pandémie (2021) dokazuje, že dochádzalo ku kyberšikanovaniu najmä na sociálnych sieťach. Deti uvádzali, že sa najčastejšie stretávali s prijímaním hnusných a nepríjemných správ a takisto jedným zo zistení bolo, že väčšina žiakov sa nikomu nezdôverí (Holdoš, J. a kol. 2021).

Riaditelia škôl sa vyjadrili, že nárast online ohrození bol cítiť najmä po návrate z dištančného vzdelávania. Vplyv online ohrození narastá a školy cítia potrebu venovať tejto problematike pozornosť, čo dokazuje aj 62 % škôl, ktoré venovali pozornosť prevencii počas pandémie. Takisto si väčšina škôl (74 %) uvedomuje význam preventívneho pôsobenia mediálnej výchovy. Základné školy počas pandémie venovali čas aj prevencii online ohrození najmä

prostredníctvom online triednických hodín ($\mu = 2,429$) alebo ako súčasť vyučovania ($\mu = 2,429$).

Podľa metodických usmernení má byť prevencia kyberšikanovania a iných online ohrození súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu. Okrem iného je dôležité na školách budovať pozitívnu klímu, podporovať prosociálnosť a realizovať preventívne aktivity (Janková, M. 2020). Podľa výskumu M. Jankovej (2020) sa najčastejšie žiaci oboznamujú s problematikou online ohrození prostredníctvom koordinátora prevencie (98 %) alebo prostredníctvom triednických hodín (96,6 %). Triednické hodiny sa aj podľa nášho prieskumu využívali najčastejšie aj počas pandemickej situácie. Je tu priestor nielen na lepšiu diskusiu, ale najmä na vytváranie dôverného vzťahu medzi celým kolektívom danej triedy. Táto prevencia môže byť následne obohatená o ďalšie aktivity. K. Kopecký (2021) hovorí o určitých zásadách, ktoré je potrebné dodržiavať pri primárnej prevencii:

1. *Primárna prevencia nesmie deti zastrášať a vyvolávať zdesenie* – súčasťou niektorých preventívnych aktivít je aj zámerné vyvolávanie strachu, ktorý ma však často opačný účinok.
2. *Primárna prevencia musí prebiehať v kontrolovanom a bezpečnom prostredí* – kontrolovaná môže byť preventistom, rodičom, učiteľom, ktorí dokážu reagovať na prezentovaný obsah, ktorý môže vyvolať u detí často negatívne reakcie.
3. *Primárna prevencia by mala prebiehať v menších skupinách (20 – 30 osôb)* – pri menšom počte je možné vytvoriť priestor na diskusiu a odpovedať na otázky detí. Pri väčšom počte je možné, že deťom sa vynárajú rôzne dotazy, avšak nemajú priestor sa s nimi podeliť a verejne ich zdieľať. Kľúčová je analýza situácií a objasňovanie.
4. *Primárna prevencia musí ovplyvniť postoje cieľovej skupiny* – najmä pozitívnym spôsobom. Ovplyvňovanie postojov prirodzeným a ľudským spôsobom prináša dieťaťu uvedomovanie si nebezpečnosti online rizikového správania.
5. *Primeranosť veku detí* – obsah prevencie a nadväzujúcich diskusií musí vždy vychádzať z aktuálnych vývinových a vekových špecifik detí.

Preventívne pôsobenie so sebou prináša veľa pozitívnych aspektov, je preto dôležité nielen prispôbovať ho veku a dodržiavať isté zásady, ale aj pomôcť žiakom pripraviť sa na možné ohrozenia, ktoré ich môžu priamo aj nepriamo ovplyvňovať. Vytvorením priestoru na diskusiu, realizáciou aktivít, či pravidelné venovanie sa problematike prináša žiakom vedomosti, ktoré môžu neskôr odovzdať mladším ročníkom a reťazovo pomôcť pri efektívnom riešení problematiky online ohrození. Netreba však zabúdať na jeden z významných nositeľov prevencie a tým je mediálna výchova, ktorou je možné zabezpečiť pravidelnú, aktuálnu a systematickú prevenciu. „*Prostredníctvom mediálnej výchovy dokážeme žiakom predostrieť možné nástrahy virtuálneho prostredia skôr, ako si sami vyskúšajú byť obeťou online ohrozenia. S narastajúcim množstvom zverejňovanie nevhodných fotiek, by mala narastať aj kvalita a spracovanie mediálnej výchovy*“ (Bielčíková, K., Hollá, K. 2022). Predmet mediálnej výchovy je možné nielen prispôbiť aktuálnej situácii, ale aj reagovať na nové ohrozenia, ktoré sa vyskytujú s rozvojom nových aplikácií a služieb. Zmysel mediálnej výchovy si uvedomujú aj riaditelia škôl, čo prináša pozitívny posun v zaraďovaní mediálnej výchovy ako samostatného predmetu do obsahu vyučovania.

Prostredníctvom pravidelných stretnutí na hodinách mediálnej výchovy sa zvyšuje preventívne pôsobenie, rozvíja sa dôvera a komunikácia o pozitívnych a negatívnych vplyvoch online ohrození a ich možnej eliminácii (Bielčíková, K. 2022).

Príspevok je výstupom k projektom UGA V/1/2022 Rozvoj mediálnej gramotnosti ako prostriedku prevencie kyberagresie u žiakov II. stupňa ZŠ a KEGA 014UKF-4/2021 (e-) Prevencia kyberagresie u generácie Z.

Zdroje

1. BIELČIKOVÁ, K. 2022. Preventívny rozmer mediálnej výchovy. In: *Naša škola: Odborný metodický časopis pre učiteľov materských škôl a 1. stupňa základných škôl*. roč. 25, č. s. 5-10 ISSN 1335-2733.
2. BIELČIKOVÁ, K., HOLLÁ, K. 2022. Media Education as a Means of Sexting Prevention. In *Journal of Education Culture and Society*, vol. 13, no.1, pp. 111–125. Dostupné z: <https://doi.org/10.15503/jecs2022.1.111.125>
3. BROUGH, R. 2005. Multimedia bullying using a website. In *Archives of Disease in Childhood* [online]. 2005, 91(2), pp. 202-202 . ISSN 0003-9888. Dostupné z: [doi:10.1136/adc.2005.086793](https://doi.org/10.1136/adc.2005.086793)
4. HOLDOŠ, J. a kol. 2021. Prežívanie a správanie detí a mládeže na Slovensku počas pandémie. (výskumná správa). Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/uvodna-stranka/informacie-media/aktuality/prezivanie-spravanie-deti-mladeze-slovensku-pocas-pandemie.html>
5. HOLLÁ, K. 2016. *Kyberšikana a sexting*. Bratislava: Iris. 166 s. ISBN 978-80-8153-061-6
6. HOLLÁ, K. 2017. *Detekcia kyberagresie – kyberšikanovania a sextingu*. Nitra: Pedagogická fakulta UKF, 2017.113 s. 978-80-558-1205-2
7. HOLLÁ, K. a kol. 2017. *Prevencia kyberagresie a kyberšikanovania*. Nitra: Pedagogická fakulta UKF, 2017. 178 s. ISBN: 978-80-558-1210-6.
8. JAISHANKAR, K. 2009. Sexting: A new form of Victimless Crime? In *International Journal of Cyber Criminology* [online], vol. 3, no. 1, pp. 21-25. ISSN: 0974 – 2891. Dostupné z: <https://www.cybercrimejournal.com/editorialijccdjan2009.htm>
9. JANKOVÁ, M. 2020. Prevencia a riešenie šikanovania a kyberšikanovania v základných a stredných školách z pohľadu koordinátorov prevencie. Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR. 40 s. ISBN 978-80-89965-41-0
10. KOPECKÝ, K a kol. 2015. Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4861-9. Dostupné z: [doi:10.5507/pdf.15.24448619](https://doi.org/10.5507/pdf.15.24448619)
11. KOPECKÝ, K. a kol. 2021. Safer Internet for Kids and Youth. European Liberal Forum (ELF 85 s. ISBN 978-2-39067-003-2
12. KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. 2010. *Riziká virtuální komunikace*. NET University s.r.o. 34 s. ISBN 978-80-254-7866-0 Dostupné z : <https://www.e-bezpecni.cz/index.php/ke-stazeni/tiskoviny/14-rizika-internetove-komunikace-prirucka-pro-rodice-a-ucitele/file>
13. MÁTEL, A. SCHAVEL, M., et al. 2011. *Aplikovaná sociálna patológia v sociálnej práci*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2011. 441 s. ISBN 978-80-8132-009-5.
14. PRICE, J.M., DALGLEISH, J. 2010. Cyberbullying: Experiences, impacts and coping strategies as described by Australian young people. In *Youth Studies Australia*. [online]. 2010. roč. 29, č.2 [cit. 2019-11-11]. Dostupné na internete: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.469.2077&rep=rep1&type=pdf>
15. REINIG, B. A., et al. 2015. Flaming in the Electronic Classroom. In: *Journal of Management Information Systems* [online], vol. 14, no. 3, pp. 45-59. ISSN 0742-1222. Dostupné z: [doi:10.1080/07421222.1997.11518174](https://doi.org/10.1080/07421222.1997.11518174)
16. ROEKOVÁ, H. 2016. *Možnosti skvalitnenia prevencie na školách s prihliadnutím na súčasné špecifika obdobia (aj predčasného) dospievania*. In: Zborník Medzinárodnej vedeckej konferencie VIRTUÁLNA GENERÁCIA. Bratislava: Fakulta psychológie Paneurópskej vysokej školy, 2016, s. 55-56. ISBN: 978-80-971933-3-1.